

การพัฒนากลุ่มอาชีพผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

Development of Aging Occupational Group in Makluamai Sub-district Administration Organization, Sungneon District, Nakhon Ratchasima Province.

ดวงพร กิจอาทร

อาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการ) คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Miss Doungporn Kitatron

Lecturer, B.B.A. (Management), Faculty of Management Science,
Nakhonratchasima Rajabhat University.

E-mail: doungporn.k@nrru.ac.th

ศิริสรณ์เจริญ กมลลิมสกุล

อาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการ) คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Mr. Sirisoroncharoen Kamonlimsakun

Lecturer, B.B.A. (Management), Faculty of Management Science,
Nakhonratchasima Rajabhat University.

E-mail: sirisoroncharoen.k@nrru.ac.th

ทวี วัชรเกียรติศักดิ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการ) คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Tawee Watcharakiatissak

Assistant Professor, B.B.A. (Management), Faculty of Management Science,
Nakhonratchasima Rajabhat University.

E-mail: tawee88@hotmail.com ; tawee.w@nrru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ศักยภาพ และความต้องการการพัฒนากลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุ การจัดตั้งและดำเนินงานกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุ กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มะเกลือใหม่ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การระดมสมองและสรุปทฤษฎี วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสรุปอุปนัยและสถิติเชิงพรรณนา ตรวจสอบความถูกต้องด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า ผลการวิจัยพบว่า ระยะเวลาก่อนปฏิบัติการ ผลการสำรวจความพร้อมของพื้นที่ ชุมชน และกลุ่มผู้สูงอายุมีศักยภาพในการพัฒนาจัดตั้งกลุ่มอาชีพ มีความเหมาะสมในด้านความพร้อมของทรัพยากรในพื้นที่ ทักษะด้านการผลิต/ภูมิปัญญาท้องถิ่น การส่งเสริมและสนับสนุนของเจ้าหน้าที่และผู้บริหารอบต. ระยะเวลาปฏิบัติการ ดำเนินการประชุมระดมสมองร่วมกัน ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุและคณะกรรมการและดำเนินการผลิตยาหม่องและพืชมะเกลือ โดยร่วมกันแสวงหาความรู้และอบรมเชิงปฏิบัติการสมาชิกที่สนใจ มีคณะนักวิจัยช่วยพัฒนาตราสัญลักษณ์ ฉลากและบรรจุภัณฑ์ จนสามารถดำเนินการได้เองทั้งหมด จัดทำระเบียบข้อบังคับการบริหารจัดการและการวางแผนการดำเนินงานเชิง

ธุรกิจของกลุ่มเองโดยมีอบต.เป็นผู้ให้การสนับสนุนในระดับพื้นที่ ระยะติดตามและประเมินผล พบว่า การผลิตและการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในเชิงธุรกิจประสบความสำเร็จ ทำให้เกิดการผลิได้อย่างต่อเนื่อง คณะกรรมการก่อตั้งมีความพร้อม และพึงพอใจในผลการดำเนินงาน เกิดการเรียนรู้ในการดำเนินกิจกรรมทางการผลิต การตลาด การเงิน การบัญชีและการบริหารจัดการกลุ่มได้เองทั้งหมด ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการวิจัยมาจากการร่วมเรียนรู้และปฏิบัติ การร่วมของผู้สูงอายุกับนักวิจัยและอบต.ตลอดกระบวนการวิจัย

คำสำคัญ : การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้สูงอายุ การพัฒนากลุ่มอาชีพ การจัดการ การดำเนินงานเชิงธุรกิจ

Abstract

This research is participatory action research. The purposes of this research are to learn the basic data, potential and demand of aging occupational group development, to establish and operate the aging occupational group. The target groups are member of Makluamai's sub-district elderly group, board and officer of Sub-district Administration Organization (SAO). Data collection methods were questionnaire, in-depth interview, focus group, brainstorm and lesson learned. The data were analyzed by induction and descriptive statistics. Validation was performed by triangulation. The result found that a survey on the availability of local communities had been done before operating. The elderly group had potential for developing in establishing an occupational group and was appropriate resources in the area; production skills / professional wisdom; coordination support from executive and officer of SAO. During operating, brainstorm was performed to establish the aging occupational group. The first step was a setting of committee. Then, balm and patchouli water were produced by the way of sharing knowledge, workshop among interested members. Logo, labels and packaging were firstly developed by researchers, and were operated at all by themselves finally. Management regulations and business plan implementation were issued by the group which was supported by SAO in local level. Monitoring and evaluation period found that producing and distributing in term of business operation were success and linked to continuous producing. The established committee had availability and satisfied with results of the operation. Learning in the process of production, marketing, financial, accounting and management by the group themselves were occurred. The key success factor of this research was cooperating in learning and practice between the elderly group, researchers and SAO throughout the research process.

Keywords: Participatory Action Research, Aging, Development of Occupational Group, Management, Business Operation

บทนำ

สภาพสังคมในปัจจุบันกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยวิถีชีวิตของผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่ตามลำพัง ผู้สูงอายุในชนบทบางส่วนฐานะไม่ดี ไม่มีลูกหลานดูแลอุปการะเลี้ยงดู ทำให้มีความลำบากในการดำรงชีวิต แม้ว่ารัฐบาลจะมีสวัสดิการเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุแต่ไม่เพียงพอต่อการยังชีพเนื่องมาจากราคาสินค้าที่เพิ่มสูงขึ้น และปัญหาด้านสุขภาพต่างๆ ในขณะที่สังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์แล้ว ทั้งนี้จาก

ข้อมูลสถิติประชากรผู้สูงอายุของไทย พบว่ามีแนวโน้มการเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2533 จำนวน 4,017 คน สัดส่วนประชากรสูงอายุต่อประชากรรวมอยู่ระดับร้อยละ 7.36 ซึ่งในปี 2583 จะเพิ่มขึ้นเป็น 20,519 คน สัดส่วนประชากรสูงอายุต่อประชากรรวมร้อยละ 32.12 ด้วยสถานการณ์ของการเป็นสังคมผู้สูงอายุดังกล่าว รัฐบาลจึงกำหนดกรอบวิสัยทัศน์และเป้าหมายทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ในประเด็นการพัฒนาศักยภาพคน

ให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศและการสร้างสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558) เพื่อแก้ปัญหาความยากจนตลอดจนการพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้สามารถพึ่งตนเองได้จำเป็นต้องมีการรวมตัวนักกำลังกันในชุมชนผู้สูงอายุ (ทองศักดิ์ ยิ่งรัตนสุข, ภาณุวัฒน์

เชิดเกียรติกุล และปณิตา วรรณพิรุณ, 2557)

องค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมาเป็นพื้นที่เป้าหมายในการวิจัย มีจำนวนครัวเรือน 3,120 ครัวเรือน เป็นประชากร 8,032 คน แยกเป็นชาย 3,986 คน หญิง 4,046 คน ผู้สูงอายุ 1,219 คน คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 15.18 โดยแยกรายละเอียดตามหมู่บ้านได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลประชากรรายหมู่บ้านในตำบลมะเกลือใหม่

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	ชาย	หญิง	รวม	ผู้สูงอายุ	%ผู้สูงอายุ/ประชากร
1	บ้านมะเกลือใหม่	474	510	984	175	17.78
2	บ้านมะเกลือใหม่	363	460	823	182	22.11
3	บ้านโคกสว่าง	288	258	546	77	14.10
4	บ้านทุ่งสะแบง	445	433	878	94	10.71
5	บ้านใหม่สันติ	229	263	492	66	13.41
6	บ้านวะภูแก้ว	486	478	964	125	12.97
7	บ้านทุ่งสะแบง	278	292	570	73	12.81
8	บ้านดงมะไฟ	381	352	733	93	12.69
9	บ้านบุโสน	183	198	381	79	20.73
10	บ้านริมคลองพัฒนา	264	219	483	63	13.04
11	บ้านอ่างแก้ว	269	228	497	79	15.90
12	บ้านมะเกลือใหม่พัฒนา	326	355	681	113	16.59
	รวม	3,986	4,046	8,032	1,219	15.18

ที่มา: ข้อมูลจากสำนักงานทะเบียนอำเภอสูงเนิน ณ วันที่ 15 เดือน พฤษภาคม พ.ศ.2558 และข้อมูลผู้สูงอายุสำนักงานปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่ พ.ศ. 2559

จากตารางที่ 1 พบว่าประชากรใน อบต.มะเกลือใหม่เป็นชุมชนที่มีสถานะเป็นสังคมผู้สูงอายุเช่นกัน ข้อมูลในพื้นที่เบื้องต้นพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ยังมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสามารถช่วยเหลือตนเองได้ปัญหาที่พบ ได้แก่ ปัญหาด้านสังคม คือ ผู้สูงอายุบางส่วนไม่มีญาติพี่น้อง หรือลูกหลานดูแลอยู่กันเองตามลำพัง เกิดความซึมเศร้าและรู้สึกไร้ค่าตัวเองไร้ประโยชน์ ปัญหาด้านรายได้ไม่เพียงพอเนื่องจากรายได้หลักมาจากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ แต่จะมีชมรมผู้สูงอายุเป็นหลักในการประสานงานและขับเคลื่อนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในตำบล ที่มีอบต.มะเกลือใหม่มีหน้าที่บริหารจัดการให้เป็นไปตามภารกิจของการเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่น ดังนั้นผู้บริหาร อบต.และชมรม

ผู้สูงอายุจึงขอรับการสนับสนุนจากคณาจารย์ในคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ให้ดำเนินการวิจัยการจัดตั้งกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุที่ใช้ความรู้ด้านการบริหารจัดการธุรกิจที่เหมาะสมจากประสบการณ์การพัฒนาชุมชนอาชีพในท้องถิ่น (ทวิวัชรเกียรติศักดิ์, 2558) และการศึกษาเกี่ยวกับการให้บริการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองท้องถิ่น (สุวรรณเตชะธีระปริดา, 2557) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเกิดการใช้ภูมิปัญญามีบทบาทในสังคม เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน ในการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์สร้างรายได้เป็นของตนเอง เป็นตัวอย่างในถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลัง ซึ่งทางชมรมผู้สูงอายุมะเกลือใหม่นั้นมีแนวคิดดังกล่าวเป็นทุนเดิมอยู่ก่อนแล้ว แต่ยังขาดผู้นำ

ในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมทั้งนี้ทางคณาจารย์ได้เห็นถึงประโยชน์ในการบริการวิชาการ และบูรณาการการเรียนการสอนเข้ากับงานวิจัยเพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีพื้นที่ในการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริง

การวิจัยนี้จึงเป็นการปฏิบัติการร่วมกับชุมชนเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในมิติทางเศรษฐกิจและสังคม จากการร่วมกันใช้ศักยภาพของภาคีในการพัฒนา จัดตั้งและดำเนินงานกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุให้สามารถดำเนินงานในเชิงธุรกิจเพื่อความอยู่รอด แข็งแรงและพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องด้วยศาสตร์ด้านการจัดการและการประกอบการธุรกิจเกิดการเรียนรู้ ตระหนักในคุณค่าของการพึ่งตนเองได้ในตัวผู้สูงอายุเอง โดยการตอบคำถามการวิจัยที่ว่า ศักยภาพ ความพร้อม และความต้องการในการพัฒนากลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุตำบลมะเกลือใหม่เป็นอย่างไร และจะดำเนินการจัดตั้งและดำเนินงานกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุได้อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ศักยภาพ และความต้องการ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อจัดตั้งและดำเนินงานกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการพัฒนากลุ่มอาชีพเชิงธุรกิจ

1) ชุดความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุเพื่อให้ทราบบริบทและสถานการณ์ผู้สูงอายุของประเทศไทย ซึ่งจะนำไปสู่การส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการจัดตั้งกลุ่มอาชีพให้กับผู้สูงอายุต่อไป ประเทศไทยได้มีนิยามผู้สูงอายุอย่างเป็นทางการตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ให้ความหมายว่า “ผู้สูงอายุ” หมายถึงบุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทยโดยในปัจจุบันประเทศไทยได้เป็นสังคมผู้สูงอายุแล้ว คือมีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 10 ตามเกณฑ์ขององค์การสหประชาชาติ และจากข้อมูลประชากรของ

ประเทศไทยระหว่างปี 2553–2583 พบว่าจำนวนและสัดส่วนของประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (รศรินทร์ เกรย์และคณะ, 2556) ทำให้การดูแลผู้สูงอายุกลายเป็นภาระหนักมากขึ้นแก่ครอบครัว ชุมชน และภาครัฐผู้สูงอายุต้องดำรงชีวิตเพียงลำพัง ส่งผลกระทบทางลบต่อคุณภาพชีวิตทั้งด้านร่างกาย จิตอารมณ์ สังคม และสิ่งแวดล้อม (ประภาพร มโนรัตน์, 2556) รวมถึงการดูแลด้านเศรษฐกิจ คือการสร้างหลักประกันด้านรายได้และส่งเสริมการออมเพื่อวัยหลังเกษียณ และส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุซึ่งจากการศึกษา พบว่าการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจากหน่วยงานรัฐส่วนใหญ่เน้นการส่งเสริมด้านคุณภาพชีวิตและสุขภาพอนามัย แต่ให้ความสำคัญในมิติของการสร้างรายได้้น้อยมากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในฐานะหน่วยงานที่ใกล้ชิดประชาชนและมีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบจึงควรมีบทบาทหลักในการให้การส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุทั้งกลุ่มอาชีพ และรายบุคคลจัดสรรเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่มผลิต ให้คำแนะนำในกระบวนการผลิต การออกแบบผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการ และการตลาด แสวงหาทางเลือกอาชีพที่เหมาะสมสอดคล้องกับความถนัด และความพึงพอใจของผู้สูงอายุ (จรัญญา วงษ์พรหม, 2558)

2) ชุดความรู้ด้านการประกอบการและการบริหารจัดการเชิงธุรกิจ ที่เกิดจากการพัฒนากลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปเพื่อดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการสำรวจความต้องการเพื่อการผลิต และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในชุมชนให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพสร้างรายได้ที่ยั่งยืนแก่กลุ่มและชุมชนส่งเสริมการประชุมพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันกลุ่มอาชีพที่ดีต้องมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งชัดเจน มีระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม มีคณะกรรมการบริหารกลุ่ม สมาชิกกลุ่มทุกคนทำกิจกรรมที่กลุ่มกำหนดและมีการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม (ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์, 2554) ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในรูปแบบกลุ่มอาชีพนั้นต้องมีการสนับสนุนให้ครอบคลุมตั้งแต่การผลิตไปจนถึงการขายและการตลาด รวมถึงการบริหารจัดการกลุ่มเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไปแนวคิดที่เกี่ยวกับการตลาดมีส่วนประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ การให้ความ

สำคัญกับลูกค้า ในเรื่องความต้องการที่นำไปสู่การกำหนดผลิตภัณฑ์ทั้งคุณลักษณะและคุณภาพ การให้ความสำคัญกับกำไร ซึ่งต้องมีผลตอบแทนที่เหมาะสมคุ้มค่า และการประสานงานทางการตลาด โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การโฆษณา และการขายมาประกอบร่วมกัน (สมคิด บางโม, 2553) โดยคำนึงถึงลักษณะการประกอบการที่ต้องเป็นธุรกิจชุมชน คือ คนในชุมชนมีส่วนเป็นเจ้าของกิจการและช่วยกันดำเนินการเรียนรู้และจัดการร่วมกัน เพื่อดำเนินการในกิจกรรมการผลิต แปรรูปการค้า และการบริหารที่สอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน อันจะนำไปสู่ชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของคนในชุมชน แต่เป็นธุรกิจที่สามารถช่วยเหลือเศรษฐกิจของประเทศได้ในระดับหนึ่ง (ปานวัฒน์ อุทัยเลิศ, 2551) และใช้ความรู้พื้นฐานด้านการบริหารจัดการธุรกิจ ที่ต้องมีความเข้าใจกับหน้าที่หลักทางธุรกิจ คือ การผลิต การตลาด การเงิน การบัญชี และบุคลากร ประกอบกับการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน คือ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนทำงาน การอำนวยการ และการติดตามประเมินผล และเสริมพลังด้วยการใช้หลักการที่สร้างความยั่งยืน คือ การมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด และเป็นธรรม (ทวี วัชรเกียรติศักดิ์, 2558)

3) ชุดความรู้ด้านวิธีการวิจัยแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาแก้ไขปัญหาสังคมและชุมชนอันเป็นรูปธรรม ที่เกิดจากการระดมสมองในลักษณะของการมีส่วนร่วมของหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (จิรัชยา เจียวก๊ก และสันติชัย แยมใหม่, 2558) ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างความร่วมมือกับสังคมด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป้าหมายเพื่อค้นหาความจริงที่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง และเพื่อให้ได้องค์ความรู้ทั้งทางวิชาการ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการพัฒนาผู้ปฏิบัติ ซึ่งมีวงจรการวิจัยด้วยการปฏิบัติและการสะท้อนกลับโดยการปฏิบัติ มีขั้นตอนที่ผู้ร่วมวิจัยต้องทดสอบการปฏิบัติและค้นหาข้อเท็จจริง ส่วนการสะท้อนกลับ มีขั้นตอนทำความเข้าใจข้อมูลร่วมกันและการวางแผนในการปฏิบัติต่อไป (ทิพย์สุตา พุฒจร และคณะ, 2556)

ชุดความรู้หลักดังกล่าวนำมาพัฒนาเป็นเครื่องมือในการดำเนินการส่งเสริมให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มอาชีพในชุมชน ประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ คือ การค้นหา

กลุ่มเป้าหมายที่แท้จริงให้ได้กลุ่มหลักในชุมชน แล้วจึงจัดวางแผนและกิจกรรมเคลื่อนไหวในชุมชนไปด้วยกันเพื่อสร้างความผูกพันในภารกิจการจัดตั้งกลุ่ม โดยการสร้างความเข้าใจและข้อตกลงร่วมกัน การเริ่มดำเนินงาน การปฏิบัติการและกำกับดูแลอย่างถูกต้องและชอบธรรม (CANARI, 2015)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากลุ่มอาชีพผู้สูงอายุนานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเริ่มจากการทำความเข้าใจกับการศึกษาในเรื่องการก่อตั้ง ดำเนินงาน บริหารจัดการและติดตามผลของกลุ่มอาชีพที่เรียกว่าเป็นกลุ่มธุรกิจ หรือวิสาหกิจชุมชนในแต่ละบริบทของการพัฒนา เพื่อให้มีความชัดเจนทั้งมิติของการพัฒนาความเป็นกลุ่มในเชิงการพัฒนาทางสังคมและการใช้ศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเชิงธุรกิจเป็นกลไกการขับเคลื่อนกลุ่มสู่ความสำเร็จทางเศรษฐกิจได้แก่กลุ่มอาชีพจะประสบผลสำเร็จและยืนหยัดต่อไปได้ จะต้องศึกษาบริบทและสภาวะการณ์ของวิสาหกิจชุมชน จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค ตลอดจนการศึกษาสภาพปัญหาและศักยภาพที่แท้จริงของวิสาหกิจชุมชน โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรมและมีการพัฒนาภาวะผู้นำให้กับผู้บริหารกลุ่ม (สุกัญญา ดวงอุปมา, 2557) ต้องมีการจัดการด้านต่างๆ ได้แก่ การจัดการกลุ่ม การจัดการด้านการผลิต การจัดการด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การจัดการด้านการตลาด การจัดการด้านการประชาสัมพันธ์ การจัดการด้านการเงิน และการจัดการด้านการทำบัญชี (วิภาวิ กฤษณะภูติ, 2556) ประกอบกับการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบส่วนประสมทางการตลาด ทำให้กลุ่มปรับปรุงรูปแบบส่วนประสมทางการตลาดผลิตสินค้าที่มีคุณภาพตรงตามต้องการของผู้บริโภค ผู้บริโภครู้จักสินค้ามากขึ้น ราคาสินค้าเหมาะสมกับคุณภาพมีระบบการจัดการร้านค้าชุมชนและการส่งเสริมการตลาดช่วยกระตุ้น ความต้องการสินค้าของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น (วัฒน์จิรัชย์ เวชชนินนาท, 2557) เงื่อนไขและปัจจัยที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จได้ คือ ความรู้ความสามารถของคณะกรรมการมีส่วนร่วมจากสมาชิก การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับสมาชิก การสื่อสารกันภายในกลุ่ม การสนับสนุนเชื่อมโยงจากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก

(กังสดาล กนกหงส์, 2557) จึงมีงานวิจัยในปัจจุบันซึ่งมุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับการศึกษาการสร้างงานอาชีพ และรายได้เสริมให้กับผู้สูงอายุ ดังเช่น บริษัทที่จำเป็นคือ ทุนในชุมชน และความเป็นไปได้ทางธุรกิจมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการสำรวจและศึกษาความเป็นไปได้ในการดำเนินการธุรกิจ เพื่อให้อยู่รอดและเติบโตในระยะยาวได้อย่างมั่นคงทั้งนี้การจัดตั้งกลุ่มอาชีพนั้นเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน โดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ (นิภาพรรณ งามวิทยาพงศ์, 2555) โดยที่แนวทางในการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย ด้านการมีส่วนร่วม ด้านความสนใจความถนัดของผู้สูงอายุและผลประโยชน์ที่จะได้รับ ด้านการสร้างเครือข่าย และด้านการสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐและภาคเอกชน (นนทยา อิทธิชินบัญชา, 2559) ซึ่งสอดคล้องกับงานของทวิ วัชระเกียรติศักดิ์ (2559) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งภายในและภายนอกโดยปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ ความรู้ การยอมรับศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมของภาคีสมาชิก และการมีชุมชนเป้าหมายเป็นศูนย์กลางของการสร้างความเข้มแข็ง

ขอบเขตของการวิจัย

ด้านประชากร ประชากรเป้าหมายในระดับกลุ่มและบุคคล ประกอบด้วย ผู้บริหารและนักพัฒนาชุมชนประจำองค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่

จำนวน 3 คน กรรมการชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 8 คน เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลจากกรรมการและสมาชิกชมรมผู้สูงอายุจากจำนวน 646 คน คัดเลือกจำนวน 100 คนจากการคำนวณตามสูตรของเครจซี่และมอร์แกน ที่ระดับความเชื่อมั่น 90% โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายซึ่งครอบคลุมทั้ง 12 หมู่บ้าน วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาโดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ด้านพื้นที่ ศึกษาและดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ที่ทำการชมรมผู้สูงอายุ และพื้นที่ 12 หมู่บ้านของตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

ด้านเนื้อหาเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมี 3 ระยะ ประกอบด้วย ระยะก่อนปฏิบัติการเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ระยะปฏิบัติการในการรวมตัวของสมาชิกเพื่อลงมือปฏิบัติ และระยะการประเมินผลการปฏิบัติการเพื่อติดตามผลการปฏิบัติการ โดยมีเนื้อหาด้านการมีส่วนร่วม การศึกษาและเตรียมความพร้อม การเรียนรู้ การจัดตั้ง และการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพเชิงธุรกิจเป็นประเด็นในการขับเคลื่อน

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือและวิธีการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้สร้างเครื่องมือและวิธีการวิจัยตามกิจกรรมหลักของการวิจัยทั้ง 3 ขั้นตอน มีสาระสำคัญตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามกิจกรรมการวิจัย

กิจกรรมหลัก	การดำเนินการวิจัย	เครื่องมือการวิจัย	แหล่งข้อมูล
ระยะก่อนปฏิบัติการ	การประสานงานกับอบต.และชมรมผู้สูงอายุ เพื่อประชุมทำความเข้าใจและสื่อสารเบื้องต้น โดยการเตรียมคนและเครือข่ายความร่วมมือให้เกิดความพร้อมในการดำเนินการวิจัย การประสานงานที่ดีในกระบวนการและการดำเนินงานวิจัยแบบมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจตรงกันในบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย เอกสารสรุปแผนการดำเนินการวิจัย	เอกสารสรุปแผนการดำเนินการวิจัย แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม	ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่หน้าอบต. จำนวน 3 คน คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 8 คน นักวิจัย 2 คน

ตารางที่ 2 แสดงการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามกิจกรรมการวิจัย (ต่อ)

กิจกรรมหลัก	การดำเนินการวิจัย	เครื่องมือการวิจัย	แหล่งข้อมูล
ระยะก่อนปฏิบัติการ	การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มผู้บริหารเจ้าหน้าที่อบต. คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ ให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการออกแบบการศึกษาประเด็นสำคัญของการพัฒนากลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ	แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม	ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่อบต. จำนวน 3 คน คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 8 คน
	การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ศักยภาพ และความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุ	แบบสอบถามปลายปิด และแบบวัดเจตคติตามวิธีของลิเคิร์ท ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจนได้ค่าIOC เท่ากับ 0.8 ปรับปรุงและทดลองใช้กับผู้สูงอายุ 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของ ครอนบาค 0.96	กรรมการและสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 100 คน
ระยะปฏิบัติการ	การประชุมสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ศักยภาพ และความต้องการกลุ่มอาชีพ และประชุมระดมสมองวางแผนการดำเนินงานเพื่อกำหนดอาชีพที่สามารถเลือกพิจารณา กำหนดเป็นกิจกรรมนำร่อง การติดต่อประสานงาน การเตรียมการด้านการผลิตและการตลาด การออกแบบชื่อ ฉลาก ราคาสินค้า และการจัดทำโครงสร้างการบริหารจัดการ ข้อบังคับ แผนการดำเนินธุรกิจ การจัดหาทุนการผลิตและการบันทึกบัญชี	แบบบันทึกการระดมสมอง	ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่อบต. จำนวน 3 คน คณะกรรมการและสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 30 คน
	การอบรมปฏิบัติการกลุ่มอาชีพผลิตยาหม่องและพืชมะนาว	อุปกรณ์ในการผลิต และเอกสารประกอบการอบรม	ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่อบต. จำนวน 3 คน คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 30 คน วิทยากร จำนวน 2 คน
	การประชุมสรุปบทเรียนหลังการดำเนินกิจกรรมอบรมปฏิบัติการและการจัดทำหน่วยระยะแรก	แบบบันทึกการสรุปบทเรียน	ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่อบต. จำนวน 3 คน คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 8 คน
ระยะประเมินผล	การติดตามและประเมินผลโครงการแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมายการวิจัย รายงานผลการวิจัยผ่านเวทีคืนข้อมูล และรับฟังความเห็นเพื่อการปรับปรุงและพัฒนา ร่วมกัน จาก การวิเคราะห์ผลการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่เริ่มจัดตั้งจนถึงการทดลองปฏิบัติการตามแผนเสร็จสิ้น และประเมินผลเชิงธุรกิจ	แบบบันทึกการสรุปบทเรียน	ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่อบต. จำนวน 3 คน คณะกรรมการและสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 15 คน

สรุปผลการวิจัย

1) ระยะก่อนปฏิบัติกร

1.1) ข้อมูลพื้นฐาน ศักยภาพ และความต้องการการพัฒนากลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุ

ลักษณะทางประชากร พบว่าส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย ร้อยละ 53 สถานภาพสมรส ร้อยละ 67 ช่วงอายุส่วนใหญ่ คือ 61-65 ปี ร้อยละ 39 ระดับการศึกษาสูงสุดส่วนใหญ่ คือ ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 94 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 42 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ส่วนใหญ่ ต่ำกว่า 4,000 บาท ร้อยละ 54 ลักษณะการมีส่วนร่วมกับชมรมผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่จะเข้าร่วมกิจกรรมบ้างตามความสะดวก ร้อยละ 61

การวิเคราะห์ความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุที่มีต่อระดับความเหมาะสมของศักยภาพในการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุอยู่ในระดับมาก 7 ด้าน ได้แก่ ด้านความพร้อมของทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีในพื้นที่ ด้านทักษะด้านการผลิต/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านความสามารถของผู้นำในการประสาน/การจัดการ ด้านความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการส่งเสริมผู้สูงอายุด้านการสนับสนุนด้านการประสานงานของเจ้าหน้าที่ด้านการสนับสนุนประสานงานของผู้บริหาร และด้านการสนับสนุนด้านทุนหรืองบประมาณของ อบต.ความคิดเห็นที่มีต่อระดับความเหมาะสมของศักยภาพในการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถของผู้นำผู้สูงอายุ ด้านการตลาด ด้านความสามารถของผู้นำในการจัดหาและจัดการทุน ด้านความเสียสละและจิตอาสาของผู้นำผู้สูงอายุ ด้านความพร้อมในด้านการร่วมทุนกับกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ และด้านความพร้อมความร่วมมือในกิจกรรมของสมาชิก

ความคิดเห็นที่มีต่อระดับความต้องการได้รับการส่งเสริมกลุ่มอาชีพมากที่สุด ได้แก่ การแปรรูปสมุนไพร/ยาต้มยาหม่องและความต้องการให้มีการอบรมความรู้การรวมกลุ่มและบริหารจัดการกลุ่ม โดยด้านการจัดตั้งกลุ่มอาชีพเสริมให้กับผู้สูงอายุ ด้านการส่งเสริมให้ตั้งกลุ่มอาชีพที่ผู้สูงอายุทำการผลิตร่วมกัน ด้านการส่งเสริมกลุ่มอาชีพการทำอาหารและขนม ด้านกลุ่มอาชีพจักสานนวดแผนไทยอาชีพหัตถกรรม ด้านการจัดหาตลาดสนับสนุนผลผลิตของกลุ่มผู้สูงอายุ และการลงทุนเริ่มต้นโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อการพัฒนากลุ่มอาชีพผู้สูงอายุคือ การรวมกลุ่มอาชีพสำหรับผู้สูงอายุยังขาดความเข้มแข็ง ควรสนับสนุนกลุ่มอาชีพที่ผู้สูงอายุถนัดและไม่ใช้กำลังมาก เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ ควรมีการจัดหางบประมาณสนับสนุนให้มีการฝึกอบรม จัดให้มีการศึกษาดูงานชมรมผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ สนับสนุนอาคารชมรมผู้สูงอายุให้มีความปลอดภัย รวมถึงการสนับสนุนในการหาตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

1.2) การวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนากลุ่มอาชีพโดยได้รับการหนุนเสริมและขับเคลื่อนของบุคลากรหลัก 3 ท่าน ประกอบด้วยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่ และ ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลมะเกลือใหม่ จากการสำรวจความคิดเห็นของสมาชิกที่เป็นผู้สูงอายุทั้ง 12 หมู่บ้านในประเด็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการขับเคลื่อนการพัฒนากลุ่มอาชีพ พบว่าชมรมมีศักยภาพและข้อจำกัด ดังนี้

ศักยภาพที่เป็นจุดแข็ง ได้แก่ ชมรมมีคณะกรรมการที่เข้มแข็ง เสียสละ มีความพร้อมในการร่วมกันจัดกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมกับมีทั้งสถานที่ทำการและเงินทุนที่เหมาะสมต่อการเริ่มดำเนินกิจกรรมกลุ่มอาชีพนารองได้ และยังมีพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายเป็นตลาดรองรับผลผลิตของชมรมได้

ศักยภาพด้านโอกาส ได้แก่ ชมรมได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจาก อบต.มะเกลือใหม่ มีการหนุนเสริมจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และได้รับการส่งเสริมการพัฒนาด้วยกระบวนการวิจัยและบริการวิชาการจากคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ข้อจำกัดภายในชมรมผู้สูงอายุ ได้แก่ ขาดความรู้ และการร่วมมือสนับสนุนอย่างต่อเนื่องของสมาชิก และขาดการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกมาสนับสนุนกิจกรรมของชมรม เป็นอุปสรรคต่อการมีศักยภาพที่ดีอยู่พอสมควร

ข้อจำกัดจากภายนอก ได้แก่ การขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานทางหลวง หรือหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องที่จะยินยอมให้ใช้พื้นที่เพื่อดำเนินกิจกรรมการพัฒนาอาชีพ เป็นต้น

2) ระยะเวลาปฏิบัติการ

2.1) การจัดตั้งและดำเนินงานกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุ

จากการจัดเวทีระดมสมองของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการวิจัยเพื่อกำหนดและขับเคลื่อนแผนการพัฒนากลุ่มอาชีพนาร่องได้ข้อสรุป คือ ผลิตยาหม่องสมุนไพร และพืมน้ำ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ง่าย ทั้งนี้มีแหล่งความรู้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ใกล้เคียงที่ตำบลโนนกลุ่ม อำเภอสหัสขันธ์ ยินดีเป็นวิทยากรเข้ามาร่วมส่งเสริมให้ความรู้ในการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับสมาชิกกลุ่มอาชีพชมรมผู้สูงอายุได้เรียนรู้และปฏิบัติจนสามารถผลิตได้การวางแผนเตรียมการผลิตและจัดซื้อจัดหาวัตถุดิบ รวมถึงการออกแบบชื่อ ฉลาก ตราสินค้าได้ข้อสรุปใช้ชื่อตราสินค้า “ไม้เท้าวิเศษ” โดยร่วมกันเสนอความคิดเห็นได้รับความเห็นชอบร่วมกัน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ชื่อ ฉลาก และตราสินค้า

ภาพที่ 2 การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกิจกรรมฝึกอบรมอาชีพนาร่อง

2.2) จากแผนการพัฒนากลุ่มอาชีพนำไปสู่กิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำยาหม่องสมุนไพร และพืมน้ำ ณ ที่ทำการชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากกรรมการและสมาชิกผู้สูงอายุ

เข้าร่วมจำนวน 30 คนได้ผลผลิตยาหม่องสมุนไพรและพืมน้ำ 4 สูตร ได้แก่ สูตรดั้งเดิม สูตรดอกคำฝอย สูตรไพล และสูตรเสลดพังพอน ในการผลิตครั้งแรกสามารถผลิตยาหม่องสมุนไพร ขนาด 12 กรัมจำนวน 100 ขวด ขนาด 50 กรัม จำนวน 150 ขวด พืมน้ำ ขนาด 5 cc. จำนวน 150 ขวดดังภาพที่ 2

2.3) ด้านการตลาดทางกรรมการและสมาชิกชมรมผู้สูงอายุมีเป้าหมายในการสร้างผลิตภัณฑ์ยาหม่องและพืมน้ำให้เป็นธุรกิจของชุมชน เน้นขายให้กับคนในชุมชน ซึ่งวิเคราะห์แล้วว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเป็นของใช้ในชีวิตประจำวันของทุกบ้านอยู่แล้ว โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ใช้ยาหม่องและพืมน้ำในการต้มแก้มวยเวียนและนวดคลายความเมื่อยล้าอีกทั้งยังเห็นว่าในพื้นที่มีสถานที่สำคัญซึ่งสามารถนำผลิตภัณฑ์ไปฝากจำหน่ายได้ คือ วัดป่าภูผาสูง วัดวะภูแก้ว และพิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน

2.4) ด้านจัดตั้งและการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพ คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ คณะผู้บริหารอบต. และนักวิจัย ร่วมดำเนินการจัดตั้งกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุเป็นการภายในก่อน โดยมีผู้แทนของคณะกรรมเป็นผู้ร่วมวางแผนและดำเนินงาน ด้านการจัดหาทุนการผลิต การตลาด การเงิน การบัญชีและการรับสมาชิกเข้าร่วมกลุ่ม มีการจัดทำแผนปฏิบัติงานเชิงธุรกิจแบบง่าย ๆ และ จัดทำระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม

3) ระยะเวลาติดตามและประเมินผลโครงการ

การวิเคราะห์ผลการดำเนินกิจกรรมตลอดกระบวนการวิจัยได้ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมด้านรูปธรรมคือ ผลิตภัณฑ์ยาหม่องสมุนไพร และพืมน้ำส่วนด้านนามธรรม คือ องค์ความรู้ที่ใช้ดำเนินการและพัฒนากลุ่มอาชีพเชิงธุรกิจของผู้สูงอายุแบบพึ่งตนเองได้ภายหลังจากการวิจัยเสร็จสิ้น

การวิเคราะห์ผลการบริหารจัดการของกลุ่มอาชีพในเชิงธุรกิจมีการรายงานผลให้คณะกรรมการชมรมทราบในการประชุมประจำเดือนของชมรม สรุปผลการขายจากการผลิตครั้งแรกสามารถจำหน่ายได้ทั้งหมด เนื่องจากนำมาจำหน่ายในวันจ่ายเบี้ยผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นการเปิดตัวผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการตอบรับที่ดีจากคนในชุมชน

ผลการติดตามความเปลี่ยนแปลงภายหลังจากการตลาดผลผลิตยาหม่องครั้งแรก พบว่า สมาชิกกลุ่ม

อาชีพชมรมผู้สูงอายุสามารถดำเนินการผลิตร่วมกันได้เองโดยไม่ต้องใช้วิทยากรในการสอน เนื่องจากมีการจัดบันทึกขั้นตอนการผลิต ส่วนผสม ไว้อย่างละเอียด ทำให้สามารถดำเนินการผลิตได้เอง ด้านป้ายฉลากทางชมรมผู้สูงอายุสามารถผลิตและจัดทำเองได้โดยใช้ไฟล์ข้อมูลที่ทางผู้วิจัยได้จัดทำไว้

การรายงานผลการวิจัยผ่านเวทียุติข้อมูล พบว่าด้านการตลาด จากการนำผลิตภัณฑ์ไปฝากจำหน่ายหรือออกร้านต่าง ๆ นั้นยังขาดแผนป้ายในการให้ข้อมูลและประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยจึงได้มีการพัฒนาขึ้น ดังภาพที่ 3 โดยสมาชิกผู้สูงอายุมมีส่วนร่วมในการพิจารณาและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผ่านช่องทางการสื่อสารออนไลน์ด้วยแอปพลิเคชันไลน์

ภาพที่ 3 ป้ายข้อมูลและประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์

จากผลการดำเนินงานวิจัยที่ผ่านมาส่งผลให้ชมรมผู้สูงอายุสามารถร่วมกันต่อยอดพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของกลุ่มขึ้นด้วยศักยภาพของกลุ่มเองในการพัฒนาสมุนไพร ซึ่งอยู่ระหว่างการทดลองผลิตเพื่อทดลองใช้กันเองภายในกลุ่มสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1) ข้อมูลพื้นฐาน ศักยภาพ และความต้องการ จะพบว่าการศึกษาดูตามฐานคิดว่าชมรมผู้สูงอายุ เป็นสถานที่และศูนย์กลางของชุมชนในการให้บริการด้านต่างๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ควรเข้ามา มีบทบาทหลักในการให้การส่งเสริมกลุ่มอาชีพที่เหมาะสม

สมสอดคล้องกับความถนัด และความพึงพอใจของผู้สูงอายุ เสนอทางเลือกพร้อมทั้งอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุที่ต้องการทำงานโดยสนับสนุนในรูปแบบการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ (จริญญา วงษ์พรหม, 2558) ซึ่งเป็นไปในทิศทางที่ กุศล สุนทรธาดา (2553) คือ ควรมีทดลองรูปแบบการส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุ ส่งเสริมอบต.ให้ดำเนินการทดลองหารูปแบบการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของพื้นที่ ต่อยอดจากชมรมผู้สูงอายุ หรือต่อยอดจากกลุ่มอาชีพที่มีอยู่เดิม โดยการเสริมทักษะด้านอาชีพที่ผู้สูงอายุต้องการ หรือพาไปศึกษาดูงานในชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนจัดแนะแนวอาชีพ

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นศักยภาพของการพัฒนาผู้สูงอายุในเชิงบวกแต่ขาดการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาผู้สูงอายุ การสื่อสารแบบบูรณาการที่นอกเหนือไปจากการจ่ายเบี้ยยังชีพและการดำเนินกิจกรรมดูแลสุขภาพตามที่ภารกิจแบบดั้งเดิมเช่นเดียวกับผลการวิจัยของ ทนงศักดิ์ ยิ่งรัตนสุข, ภาณุวัฒน์ เชิดเกียรติกุล และปณิตา วรณพิรุณ (2557) สอดคล้องกับการวิจัยที่มีภาพรวมที่สอดคล้องกับงานของนิภาพรรณ งามวิทยาพงศ์ (2555) คือ ควรบูรณาการงานอาชีพให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางกาย ให้ใช้กล้ามเนื้อเพื่อสร้างความแข็งแรงให้ร่างกาย ใช้สมองในการฝึกทักษะความจำ และเกิดรายได้ที่เหมาะสมตามกำลังและความต้องการ เช่นเดียวกับ นนทยา อธิธิชินบัญชา (2559) โดยการสร้างการเรียนรู้ การสืบทอดภูมิปัญญา การปรับตัวของคนชุมชนร่วมกับผู้สูงอายุในชุมชนอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองและวัฒนธรรมชุมชนเป็นปัจจัยในการสร้างรูปแบบของการประกอบ การ และการสร้างความร่วมมือพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุกับกลุ่มอื่น ๆ ในชุมชน ซึ่งHampton (2008) พบว่านโยบายภาครัฐและการสนับสนุนของเอกชนใน ชุมชนเป็นส่วนใหญ่ในการส่งเสริม สนับสนุน และผลักดันการมีงานของผู้สูงอายุ ซึ่งมีความสำคัญในการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนได้

2) การจัดตั้งและดำเนินงานกลุ่มอาชีพหรือ ระยะเวลาปฏิบัติการ ผลการวิจัยการขับเคลื่อนการพัฒนา กลุ่มอาชีพ โดยการจัดตั้งและดำเนินงานกลุ่มอาชีพการ วิเคราะห์ศักยภาพการจัดตั้งและดำเนินงานกลุ่มอาชีพ

ของผู้สูงอายุ อยู่บนฐานคิดการกำหนดและขับเคลื่อน แผนการพัฒนาในกลุ่มอาชีพนาร่อง คือ สร้างเวทีการเรียนรู้ส่งเสริมการรวมกลุ่มพัฒนาเทคโนโลยี พัฒนาระบบตลาด พัฒนากิจกรรมเกี่ยวกับการศึกษา ทำการวิจัย เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จัดแหล่งเรียนรู้ สร้างหลักสูตรฝึกอบรม พัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการพัฒนา เศรษฐกิจชุมชนออกสู่สังคมภายนอก (ธเนศ ศรีวิชัย ลำพันธ์, 2554) โดยการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง กับการบริหารจัดการบนฐานการลดความเสี่ยง สร้างภูมิคุ้มกัน ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบองค์รวม อย่างยั่งยืน โดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เน้นการทำให้คนมีงานทำและมีรายได้มาเลี้ยงตนเอง และครอบครัวมีขนาดผลผลิตที่เหมาะสม ประกอบการ โดยไม่โลภหรือแสวงหากำไรเกินไป ซื่อสัตย์และสุจริต ในการประกอบการ และการผลิตเพื่อตอบสนองตลอด ภายในท้องถิ่นเป็นอันดับแรก(อภิชัย พันธุ์เสน และคณะ, 2550)

3) ระยะเวลาติดตามและประเมินผลโครงการ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจะเป็นการยืนยันความสอดคล้อง กับแนวทางพื้นฐาน คือ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของ ผู้สูงอายุที่มีองค์ประกอบสองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เข้า มามีบทบาทหลักในการให้การส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุทั้งกลุ่มอาชีพ และรายบุคคลในลักษณะ “พี่เลี้ยง” ทำหน้าที่ประสานหน่วยงานอื่นๆ เข้ามาช่วย แก้ไขปัญหาที่กลุ่มอาชีพต้องการแสวงหาทางเลือก อาชีพที่เหมาะสมสอดคล้องกับความถนัด และความพึงพอใจของผู้สูงอายุ เสนอทางเลือกแก่ผู้สูงอายุ พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุที่ต้องการทำงาน หรือเปลี่ยนอาชีพ สถาบันการศึกษาควรเข้ามามีบทบาท ในการสนับสนุนกลุ่มอาชีพ หรือกิจการที่ผู้สูงอายุทำ เป็นอาชีพภายใต้ความต้องการของกลุ่มและตัวผู้สูงอายุ ในเรื่ององค์ความรู้ต่างๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ใช้ศักยภาพ ที่มีอยู่มาสร้างคุณค่า ความมั่นคง และศักดิ์ศรีให้กับตนเอง (จรัญญา วงษ์พรหม และคณะ, 2558) ด้านการ ดำเนินธุรกิจกลุ่มผู้สูงอายุมุ่งเน้นการประกอบการใน ลักษณะธุรกิจชุมชนและเกิดความเข้มแข็งกับชุมชนไม่ มุ่งเน้นแต่การสร้างผลกำไร แต่เน้นการเกิดประโยชน์ และสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และสามารถแข่งขัน ด้านคุณภาพในการผลิตกับธุรกิจเอกชนได้ (ปานวัฒน์ อุทัยเลิศ, 2551) ด้านการตลาดหลังจากการทดลอง

ประกอบกิจการแล้วพบว่า มีการให้ความสำคัญกับ กิจกรรมการตลาดให้ความสำคัญกับลูกค้า กำไรและการประสานงานทางการตลาด (สมคิด บางโม, 2553)

เอกสารอ้างอิง

กังสดาล กนกหงส์. (2557). การศึกษาและพัฒนา กระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการศูนย์ร้านค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่าง ยั่งยืน ตำบลปงยางคก อำเภอห้างฉัตรจังหวัด ลำปาง. *วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์*, 6(1), 106-120.

กุศล สุนทรธาดา. (2553). *โครงการศึกษาเพื่อหารูปแบบการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบท*. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. ค้นเมื่อ 10 กันยายน 2559. จาก http://www.thaitgri.org/images/document/Relative_work/Kusol_MOL.pdf

จรัญญา วงษ์พรหม และคณะ. (2558). *กลไกการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ*. รายงานการวิจัย. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

จิรัชยา เจียวก๊ก และสันติชัย แยมใหม่. (2558). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการพัฒนาชุมชน. *วารสารหาดใหญ่วิชาการ*, 14(1), 79-95.

ทนางศักดิ์ ยิ่งรัตนสุข, ภาณุวัฒน์ เชิดเกียรติกุล และ ปณิดา วรรณพิรุณ. (2557). *การพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้และอาชีพของผู้สูงอายุ : การเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมภาวะพลัดพราก*. รายงานการวิจัย. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

ทวี วัชรเกียรติศักดิ์. (2558). *ระเบียบวิธีวิจัยทางธุรกิจ*. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครราชสีมา.

_____. (2559). *การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา*. *วารสารวิชาการบริหารธุรกิจสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชน*

- แห่งประเทศไทย, 5(1), 43-54.
- ทิพย์สุตา พุฒจร ลุยง วีระนาวัน คณิต เขียววิชัยและ
ธีรศักดิ์ อุณารมย์เลิศ. (2556). การวิจัย
เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการ
ท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชน
อย่างยั่งยืนกรณีศึกษาชุมชนสลักคอก จังหวัด
ตราด. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์*, 5(2), 102-117.
- ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. (2554). *การพัฒนาเศรษฐกิจ
ชุมชน*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นนทยา อิทธิชินปัญชร. (2559). แนวทางการสร้างอาชีพ
เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุ
ในจังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารปัญญาวิวัฒน์*,
8(1), 111-121.
- นิภาพรรณ งามวิทยาพงศ์. (2555). *โครงการสำรวจ
และถอดบทเรียนมิติการสร้างงานอาชีพและ
รายได้ของผู้สูงอายุ*. รายงานวิจัย. กรุงเทพฯ :
สถาบันการจัดการแบบองค์รวม.
- ประภาพร มโนรัตน์. (2556). ผู้สูงอายุที่อยู่ตาม
ลำพัง: ผลกระทบและบทบาทสังคมกับการ
ดูแล. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี
อุตรดิตถ์*, 5(2), 98-103.
- ปานวัฒน์ อุทัยเลิศ. (2551). *การจัดการธุรกิจชุมชน
ของตลาดริมน้ำดอนหวาย ตำบลบางระทึก
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม*. ปัญหา
พิเศษปริญญารัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต
สาขาการบริหารทั่วไป วิทยาลัยบริหารรัฐกิจ
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รศรินทร์ เกรย์ อุมารณณ์ ภัทรวาณิชย์ เถลิ้มพล
แจ่มจันทร์ และเรวดี สุวรรณนพเก้า. (2556).
*มโนทัศน์ใหม่ของนิยามผู้สูงอายุ : มุมมอง
เชิงจิตวิทยาสังคมและสุขภาพ*. กรุงเทพฯ :
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัย
มหิดล
- วัฒน์จิรัชย์ เวชชนินนาท. (2557). การพัฒนารูป
แบบส่วนประสมทางการตลาดของกลุ่ม
ผลิตภัณฑ์ชุมชน ตำบลผาสึก อำเภอกุมภวาปี
จังหวัดอุดรธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ ฉบับการประชุมวิชาการ*
มหาสารคามวิจัย ครั้งที่ 10 , 271-283.
- วิภาวี กฤษณะภูติ. (2556). การจัดการกลุ่มวิสาหกิจ
ชุมชน: การเรียนรู้จากกลุ่มอาชีพทอผ้าไหม
และทอผ้าฝ้ายในจังหวัดขอนแก่น. *วารสาร
มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์*, 30(1), 166-188.
- สมคิด บางโม. (2553). *การเป็นผู้ประกอบการ
Entrepreneurship*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ
: เอสเคบุ๊กส์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ. (2558). *ทิศทางของแผน
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับ
ที่ 12*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุกัญญา ดวงอุปมา. (2557). แนวทางการพัฒนา
ศักยภาพการจัดการที่ดีของวิสาหกิจชุมชน
ในจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารการพัฒนาชุมชน
และคุณภาพชีวิต*, 2(2) , 133-139.
- สุวรรณดา เตชะธีระปรีดา. (2557). การบริหาร
จัดการกิจกรรมนันทนาการเพื่อผู้สูงอายุของ
เทศบาลตำบลหนองน้ำใสอำเภอสีคิ้ว จังหวัด
นครราชสีมา. *วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ
สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่ง
ประเทศไทย*, 3(2) , 89-100.
- อภิชัย พันธุ์เสน สรวิชัย เปรมชื่น และ พิเชษฐ เกียรติ
เดชปัญญา. (2550). *การประยุกต์พระราชดำริ
เศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมขนาดกลาง
และขนาดย่อม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย.
- Hampson, J. (1985). Elderly People and
Social Welfare in Zimbabwe. *Ageing
and Society*, 5(1), 39-67.
- Keisha, S. & Akosua, D. E. (2015). *Facilitating-
community enterprise development:
A guide for support agencies*. Laventille:
CANARI.